

ПРИРУЧНИК ЗА ДОСЕЗАЊЕ МЛАДИХ

ИЗ МАРГИНАЛИЗОВАНИХ
ДРУШТВЕНИХ ГРУПА

Ауторка:

Дајна Маринковић

Центар за омладински рад

Издавач:

Омладински савез удружења „ОПЕНС“

Програм "Млади у Центру одрживе заједнице" се реализује у оквиру пројекта „Нови Сад – град младих, Србија – земља младих“ који финансира Град Нови Сад, Канцеларија за младе, а који спроводи Омладински савез удружења „ОПЕНС“ са сарадницима.

Ставови изражени у овој публикацији искључива су одговорност ауторке и не представљају званичан став Омладинског савеза удружења „ОПЕНС“ и Града Новог Сада, Градске управе за спорт и омладину – Канцеларије за младе.

Сви појмови употребљени у публикацији у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

1 САДРЖАЈ

2	Уводна разматрања	3
3	Досезање младих	4
3.1	Улога омладинског рада и удружења младих и за младе	4
3.2	Кораци у досезању и активацији младих.....	7
3.3	Међусекторска сарадња у заједници.....	10
3.4	Мобилни омладински клуб.....	11
4	Активности за улични омладински рад.....	12
5	Референце.....	17

2 УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Млади, односно омладина су све особе од навршених 15 до навршених 30 година живота.¹ Према овоме, када говоримо о младима, говоримо о једној изразито хетерогеној групи становништва, коју карактерише посебна животна фаза у којој се налазе, између детињства и одраслог доба. Младост се дефинише као посебно животно раздобље у којем се, поред биолошког и психолошког сазревања, одвија и процес укључивања појединца у друштвену заједницу.²

Млади из маргинализованих друштвених група (називају се још: млади у ризику од социјалне искључености, осетљиве групе младих, млади са смањеним друштвеним могућностима, маргинализовани или вулнерабилни млади) сусрећу се са бројним друштвеним баријерама у свакодневном животу: приликом остваривања људских права, у односу на могућности приступу друштвеним садржајима, могућностима за развој личних капацитета и развојних потенцијала. Често наилазе на изазове приликом остваривања права пред институцијама и органима. Усред баријера на које наилазе, потребна им је додатна подршка да би остварили своја права, активно учествовали у активностима заједнице и били равноправни учесници и учеснице друштва.³ Према подацима Републичког завода за статистику, управо су млади узраста од 18 до 24 године у највећем ризику од сиромаштва или социјалне искључености у Републици Србији (стопа ризика за овај узраст износила је 33,7% у 2021. години).⁴

Млади у Србији су припадници најразличитијих маргинализованих друштвених група (млади Роми и Ромкиње, млади припадници ЛГБТ+ популације, млади у НЕЕТ⁵ ситуацији, млади са инвалидитетом, млади припадници националних мањина, младе жене, млади бескућници, млади повратници и избеглице, итд.). Стога је посебан изазов креирати и спровести интервенције које ће, на првом месту, идентификовати где се ови млади налазе и које су њихове потребе, а затим како их оснажити и радити на њиховом социјалном укључивању и уопште укључивању у живот шире заједнице. Управо овде важну улогу игра досезање, које разумемо као процес у коме долазимо до најугроженијих младих и пружамо им подршку да се укључе у постојеће активности и услуге систем нуди.

Како је и група о којој говоримо врло различита, тако и активности досезања увек морају бити посебно прилагођене потребама младих и њиховом контексту. Стога, циљ овог приручника није да понуди јединствена решења, већ да предочи искуство Центра за омладински рад који, кроз спровођење вишегодишњег програма уличног омладинског рада, успева да досегне младе који живе на периферији Града Новог Сада, у неформалним ромским насељима, и укључи их у постојеће омладинске активности и услуге, те их кроз њих оснажи за преузимање активније улоге у друштву.

¹ Закон о младима, "Службени гласник РС", бр. 50/2011 и 116/2022 – др. закон

² Андрашевић. И., и др. (2017). Речник омладинске политике: дефинисање појмова и субјеката омладинске политике у Републици Србији и њихових улога. Кровна организација младих Србије. Београд.

³ Ибид.

⁴ Републички завод за статистику. [Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености](#). Приступљено 31.05.2023.

⁵ Млади у НЕЕТ ситуацији дефинишу се као млади који нису запослени, нити су у образовању, процесу обуке, преквалификације, доквалификације и сл. (NEET – not in employment, education or training).

3 ДОСЕЗАЊЕ МЛАДИХ

Досезање (енг. *outreach*) је широк концепт за који не постоји заједничка дефиниција, мада је оно препознато као важан сет активности у јавним политикама као најадекватнији приступ доласка до младих који су неинформисани о постојећим услугама, пасивни, демотивисани, који се не обраћају институцијама за подршку, а који су најчешће управо припадници и припаднице различитих маргинализованих друштвених група.⁶

Досезање младих обухвата не само њима пријемчив приступ и дистрибуцију релевантних информација о постојећим услугама, већ и њихову "активацију" – подстицање, мотивисање, остваривање односа поверења, али и подршку у стицању компетенција које ће им помоћи да приступе услугама које су им намењене (нпр. развој самопоуздања и подршка младој особи да се обрати Националној служби за запошљавање).

Досезање је добро позната и устаљена пракса у омладинском раду. У оним ситуацијама када у локалној заједници постоји недостатак простора за рад са младима или простор постоји али млади се не осећају пријатно да га користе или немају навику да приступају услугама које се у њему нуде, организације могу спроводити **улични или теренски омладински рад**.

3.1 УЛОГА ОМЛАДИНСКОГ РАДА И УДРУЖЕЊА МЛАДИХ И ЗА МЛАДЕ

Омладински рад представља стручни, педагошки рад са младима који се одвија изван система формалног образовања, тј. у оквиру слободног времена младих, и у који се млади укључују на добровољној основи. То је планиран и континуиран процес образовног карактера, креиран са сврхом пружања подршке младима у процесу осамостаљивања. Омладински рад спроводе омладински радници/е, који помажу младима у личном и социјалном развоју, како би постали активни чланови/це друштва и учесници/е у процесу доношења одлука.⁷ Омладински радници обучени су да професионално и етички раде са младом особом, развијају однос који се заснива на поверењу, поверљивости, узајамности и добровољности, а у свом раду користе интерактивне методе неформалног образовања. Због свог неформалног и пријатељског приступа, омладински радници и раднице представљају једне од најзначајнијих одраслих особа у развоју младе особе.

Управо због оваквог односа, млади често нису ни свесни позадинског развојно образовног процеса, тзв. „скривеног курикулума“, те се радо прикључују активностима омладинског рада јер им је забавно, а тек на крају процеса приметите и освесте своје развојне промене. Зато се омладински рад и може спроводити на било ком месту, на улици, у школи, кафићима, парковима, омладинским центрима и клубовима, итд.

⁶ Калаба, В., и др. (2021). Приручник за досезање и активацију теже запошљивих младих лица (НЕЕТ младих) кроз омладински рад. Центар за омладински рад. Нови Сад.

⁷ Андрашевић, И., и др. (2017). Речник омладинске политике: дефинисање појмова и субјеката омладинске политике у Републици Србији и њихових улога. Кровна организација младих Србије. Београд.

Младе у програме омладинског рада можемо укључити пасивним или активним приступом. Пасивни приступ се најчешће примењује у заједницама где не постоји реална потреба за другачијим приступом, јер су млади добро упознати и информисани о постојећим услугама, самостално и самоиницијативно им приступају и укључују се. Са друге стране, у неким заједницама, иако постоји потреба за активним приступом, омладински радници и раднице примењују пасивни приступ због ограничених ресурса, недостатка капацитета или, најпросто, неспремности да мењају устаљену праксу. Као последица ових ограничења, у мере подршке и услуге се укључују углавном млади који су већ активни и оснажени, док млади из маргинализованих друштвених група бивају недосегнути. Према истраживању које је спровео Центар за омладински рад (2020), свега 11% удружења младих и за младе спроводи мере активног досезања младих.⁸

Насупрот пасивном, активно досезање младих спроводи се кроз улични омладински рад, у оквиру кога омладински радници и раднице одлазе на терен и раде (развојно) са младима у окружењу у коме се млади осећају пријатно. Улични омладински рад је нарочито важан у контекстима где млади не желе или услед других препрека, попут неадекватне саобраћајне структуре, социјалне угрожености, породичних обавеза (нпр. чување млађе браће и сестара), нису у могућности да долазе у просторе за младе и користе постојеће услуге.

Улични омладински рад базиран је на уверењу да се омладински радници и програми за младе морају налазити тамо где су млади. Типологија омладинског рада разликује 2 облика уличног рада:⁹

Измештени (*detach*)

- омладински радници своје програме спровode директно на месту где се млади окупљају: аутобуске станице, паркови, пијаце, локални спортски терени и сл. На тај начин, лакше се приступа оним групама младих које не желе бити део активности у омладинским клубовима, пружа им се подршка у иденфикавању сопствених потреба и на лицу места се ради на њиховом оснаживању и развоју знања, вештина, ставова и вредности, кроз развојан и континуиран процес. Овај тип рада посебно је значајан код нарочито социјално искључених категорија младих.

Outreach ("изаћи и досегнути")

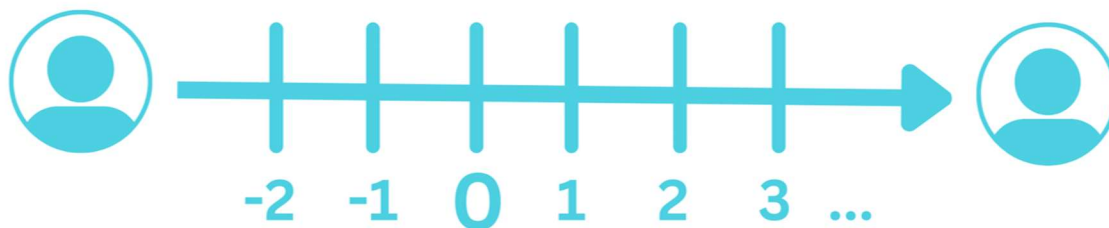
- краткорочна активност/пројекат са циљем успостављања везе између организације или институције и популације младих у заједници. Измештени омладински рад тежи ка осигуравању да су млади упознати са могућим услугама које им се нуде у заједници, те могућности њиховог укључивања у разне активности или пројекте које организација спроводи. Циљ оваквих активности је информисање младих о постојећим активностима (нпр. омладинског клуба) и њихово укључивање у планиране активности организације, кроз остваривање односа поверења и мотивисање младих да користе постојеће услуге.

⁸ Ђукић, М., Павловић, Д. (2020). Истраживање о потребама актера за спровођење интегрисаних услуга за запошљивост младих са фокусом на 4.0 индустријску револуцију. Центар за омладински рад. Нови Сад.

⁹ Калаба, В. (2008). Како разумети омладински рад у заједници. Forum Syd Balkans Programme. Београд.

Дакле, примарни циљ outreach омладинског рада је да се након краћег адаптивног и припремног периода, млади информишу и укључе у постојеће мере које спроводе институције или други актери (попут организација цивилног друштва). Са друге стране, измештени омладински рад пружа развојне и континуиране програме подршке младима у њиховој заједници односно у окружењу где се млади налазе, као што су: спровођење образовних програма неформалног образовања у месним заједницама (са циљем подизања самопоуздања, стицања преносивих или дигиталних вештина и сл.), организовање слободног времена младих на спортским теренима на улици, информисање и саветовање у кафићима, итд. Овај тип се посебно примењује за вишеструко маргинализоване младе који у моменту досезања нису довољно оснажени за укључивање у мере државних институција и других актера, односно потребан им је виши степен подршке, тј. припремна фаза.

Млади који живе у неформалним ромским насељима и налазе се у НЕЕТ статусу изложени су вишеструким препрекама, које их стављају у категорију теже запошљивих неактивних младих (живе у ризику или апсолутном сиромаштву, напустили су образовање пре стицања квалификација, не познају језик, изложени су конзумацији алкохола и других психоактивних супстанци, не поседују документа, итд.). Ако постојеће мере подршке које нуде институције које се баве запошљавањем посматрамо као основну вредност (0), ова група младих налази се на позицији -1 или -2, те су им потребне додатне мере подршке којима ће бити уклоњене баријере, како би уопште дошли до позиције 0, када могу да приступе и користе услуге институција.

Преузето и прилагођено од: Калаба, В., и др. (2021). Приручник за досезање и активацију теже запошљивих младих лица (НЕЕТ младих) кроз омладински рад. Центар за омладински рад. Нови Сад.

Када говоримо о досезању младих из маргинализованих друштвених група и спремности да се одговори на потребе овако хетерогене групе, омладински рад представља најадекватнији приступ јер га одликује флексибилност и способност прилагођавања различитим контекстима са намером да се у најбољој могућој мери одговори на потребе младих, на индивидуалном нивоу младе особе, али и на потребе локалне заједнице.¹⁰ Ова способност трансформације односи се како на методе које омладински рад примењује, локације на којима се може спроводити, мере подршке које пружа, али и на разноликост у односу на теме којима се може бавити (незапосленост, социјална искљученост, здравље, дискриминација, људска права, мобилност младих, интеркултуралност, слободно време, екологија, итд.).

¹⁰ Ибид.

3.2 КОРАЦИ У ДОСЕЗАЊУ И АКТИВАЦИЈИ МЛАДИХ

Када говоримо о досезању маргинализованих младих, можемо разликовати неколико фаза:

Мапирање и идентификација

Ова фаза подразумева комплетну припрему за активности досезања. Обухвата не само идентификацију циљне групе и утврђивање њихових потреба, већ и физичко мапирање – где се у заједници налазе простори у којима млади проводе слободно време, где млади бораве. Осим тога, у овој фази можемо идентификовати и мапирати релевантне локалне актере, као и ресурсе који су нам на располагању (да ли у заједници постоји простор месне заједнице који се може користити, да ли постоје "особе од поверења" које заједница цени или активни неформални млади лидери, и сл.).

Потребно је спровести темељну анализу контекста, у смислу баријера са којима се млади суочавају, те права која не могу да остваре и потреба које имају. Када мапирамо потребе, паралелно можемо мапирати и постојеће контакте, услуге и мере које могу бити од значаја младима, а о којима они нису информисани, како бисмо имали припремљене информације о могућностима за њихово укључивање у друге, постојеће услуге (нпр. прикупити информације о мерама активног запошљавања које нуди НСЗ, контакте бесплатних психолошких саветовалишта и сл.).

Осим мапирања ресурса саме заједнице, важно је и да реално проценимо наше ресурсе, те шта су наши капацитети и могућности које можемо пружити младима, који ниво подршке од нас могу очекивати.

Већ у овој фази успоставља се иницијални контакт са младима и спроводе се "консултације" са њима у правцу прикупљања информација о томе какве услуге постоје у заједници, у каквим активностима учествују или су учествовали, како проводе слободно време и сл., а све како бисмо имали довољно информација за креирање одговарајућег програма.

Креирање програма

На основу мапираних потреба заједнице, карактеристика младих са којима ће омладински радници радити, те расположивих ресурса у заједници али и на основу предлога самих младих, омладински радници креирају програм који ће адекватно одговорити на потребе.

Сваки програм мора имати јасно дефинисане циљеве, прилагођене потребама младих и локалне заједнице. Програми у омладинском раду могу се односити на различите тематске целине и питања (здравље и превенција ризичног понашања, култура и уметност, спорт и рекреација, екологија, омладински активизам, запошљавање, итд.).

Поред дефинисања теме и циљева програма, важно је пажљиво дефинисати и методе које ће бити коришћене у раду са младима, а које морају бити прилагођене контексту у коме радите. Препорука је да у овој фази дефинишете и временски распоред активности у фазама, укључујући и период за затварање програма и евалуацију, као и да, уколико то већ није дефинисано, донесете одлуку да ли ће програм бити спровођен у самој заједници (као измештен омладински рад) или радите *outreach*, тј. младе информишете и мотивишете да се придруже програмима који ће се дешавати негде другде. У планирању и дизајнирању програма за изабрану циљну групу важно је укључити и саме младе (кроз директно испитивање њихових потреба или жеља, било тематски или везано за методе које ће бити коришћене, временски распоред, итд.).

Приликом дизајнирања програма, омладински радници требали би да ураде и анализу могућих потешкоћа у реализацији програма, тј. ризика који могу наступити и направити план како ће се њима управљати, односно како ће бити праћено да ли је ризик наступио и како ће се отклонити његове последице.

У овој фази омладински радници припремају и план евалуације и праћење, тј. дефинишу на који начин ће се пратити реализација програма и развој младих (кроз извештаје и сл.) као и ефекти примењеног програма (како је програм утицао индивидуално на младе, али могу се проценити и ефекти програма на читаву заједницу).

Након што је програм креиран, ради се на његовој промоцији, која мора бити прилагођена циљној групи и контексту (нпр. промоција можете бити вршена путем друштвених мрежа, али можда ваша циљна група нема континуиран приступ интернету). Приликом промоције програма и укључивања младих у његову реализацију, важно је да он буде младима представљен на пријемчив начин (у почетку, избегавајте коришћење израза "радионица", "вежба" и сличних термина).

Имплементација програма

У овој фази организација званично започиње са реализацијом програма, према креираном плану организације али и према договору са младима.

Током реализације програма, омладински радници треба буду свесни своје "скривене агенде", коју млади не морају нужно да знају, тј. не морају да је буду свесни у тренутку када учествују у активностима, али могу да је освесте на крају активности или после неког времена. Због тога је важно да методе које користимо буду интерактивне, неформалне и подстичу активну укљученост свих младих, да буду довољно забавне и интересантне младима (нпр. организовање фудбалског турнира на први поглед делује као искључиво забавна активност, али у зависности од скривене агенде, овај догађај можете бити искоришћен да се код младих подстакне активно укључивање у процесе доношења одлука, локални активизам, оснаживање за преузимање одговорности, лидерство, итд.).

У овој фази доћи ће и до постепеног укључивања младих у друге постојеће услуге институција или других организација (нпр. коришћење психолошке подршке, обуке за унапређење запошљивости и сл.). Начин укључивања али и тип услуга које ће млада особа користити зависиће од конкретних потреба младе особе, а улога омладинског радника у овом процесу је да препозна младе којима су услуге потребне, информише их о постојећим могућностима и мотивише и подржи да се у те услуге укључе. Укључивање младе особе у друге процесе не значи нужно њен излазак и вашег програма, али подразумева да као омладински радник/ца наставите са редовним праћењем њеног развоја, те одржавате комуникацију са другим релевантним актерима (нпр. психологом са којим млада особа ради, у случају да је млада особа са тим сагласна и психолог препоручује наставак њеног учешћа у програму).

Нарочито важно у овој фази јесте редовно праћење саме реализације, како би се пратио развој младих и идентификовале њихове даље потребе, на које ви кроз програм не можете да одговорите (нпр. потреба за доквалификацијом), али и да би се обезбедила флексибилност програма и његов садржај прилагодио потребама младих, те да се реагује на акутне изазове са којима се група младих суочава.

Млади из неформалне ромске заједнице учествују у активностима слободног времена, чији је основни циљ да младима понуди алтернативу за квалитетно провођење слободног времена у здравом и безбедном окружењу. Током играња друштвене игре, млади самоиницијативно покрећу разговор о сексуалним односима и "неморалном" понашању девојке из њихове заједнице која има дечка. Ову ситуацију омладински радници препознају као простор за разговор о вредностима, култури, али и прилику за даљу едукацију младих о сексуалном и репродуктивном здрављу. Иако ова тема уопште није део иницијалног програма који омладински радник спроводи, она се појавила као реална потреба младих, те је на омладинском раднику да свој програм прилагоди и, у случају да нема капацитет да се овом темом бави, успостави сарадњу са другим актерима који могу допринети програму.

Праћење и евалуација

Како је већ поменуто, праћење реализације програма је важно првобитно како би се програм правовремено прилагодио потребама младих и променама које могу настати у заједници или групи. Током реализације програма, важно је одвојити време и за рефлексију и дискусију са младима о њиховом искуству са програмом и саслушати њихове сугестије о томе шта и како можете променити, те како досадашње активности одговарају на њихова очекивања и потребе.

Осим што најчешће представља обавезу донатора, редовно праћење и бележење примене програма помаже и у праћењу развоја саме групе, индивидуалног развоја младих и читаве заједнице. Праћење може имати и своју практичну вредност – уколико дође до промена у организацији, оно нам помаже као институционално памћење активности које су спроведене, резултата који су постигнути, те помаже потенцијално новим омладинским радницима и радницама да наставе развојни процес са младима.

Евалуација програма дешава се након његовог завршетка, а користи се ради утврђивања достигнутих циљева, као и утврђивања ефикасности начина рада, односно процену успешности – како бисмо препознали да ли смо и какве ефекте имали на живот младих и заједнице.

Праћење и евалуација на практичном нивоу могу бити реализоване кроз припрему извештаја (са самих активности али и извештаја са реализације целокупног програма) и спровођење истраживања (кроз фокус групе са младима и члановима заједнице, путем упитника, кроз консултације итд.).

3.3 МЕЂУСЕКТОРСКА САРАДЊА У ЗАЈЕДНИЦИ

Велики број организација цивилног друштва, али и институција, нема довољно ресурса или капацитета да своје услуге измести из простора у којима иначе обављају своју делатност или да их измести у неформалне просторе у којима млади бораве.

За превазилажење ове препреке, од великог значаја је међусекторска локална сарадња. Добро умрежавање у локалној заједници у којој група младих живи или борави, са релевантним актерима који на располагању имају простор, људске или материјалне ресурсе, нуде различите услуге за заједницу и слично, у великој мери доприноси не само унапређењу могућности за спровођење активности досезања већ и квалитету програма који се у заједници спроводи, као и успостављању односа са младима у заједници, али и њиховим родитељима, члановима шире породице и другим системима подршке.

Како би се креирали програми за најугроженије младе из неформалног насеља Велики рит, Центар за омладински рад своје активности уличног омладинског рада спроводи на територији Клисе, Видовданског насеља и Слане баре. Једно време, ЦЗОР је програме омладинског рада базиране на слободном времену спроводио на локалним теренима, у просторијама месне заједнице Видовданско насеље, у Културној сланици Барка и сл. Активности досезања и информисања младих о активностима спровођене су у Великом рит, али је примећено да се у просторима где се програми спровode, ван овог насеља, слабо појављују девојке из ромске и не-ромске популације, које живе у Великом рит. Кроз разговор са локалним становништвом у самој заједници утврђено је да су девојке ограничене у погледу кретања ван заједнице без мушких сродника или родитеља, те да спровођење програма ван заједнице за њих представља препреку да у њима учествују. Програм може да се спроводи на ливади у заједници, али зависи од временских услова (када пада киша, када је температура сувише ниска или висока, немогуће је спроводити активности). Стога, ЦЗОР је мапирао постојеће ресурсе у заједници и остварио сарадњу са исламском заједницом у Великом рит, која је на располагање ставила стари простор џамије, а који се више не користи активно од стране заједнице. У овом простору, ЦЗОР има могућност да, по лошем времену, окупља децу и младе из Великог рита, те на тај начин укључи и девојке у програме.

3.4 МОБИЛНИ ОМЛАДИНСКИ КЛУБ

Мобилни омладински клуб представља програм измештеног омладинског рада Центра за омладински рад, заснован на *outreach* и *detach* методологији, која подразумева измештање активности организације у заједницу и на локације на којима млади проводе своје слободно време. Уместо да чекамо да млади дођу до нас, ми наш омладински клуб носимо код њих. Мобилни омладински клуб настао је 2016. године, у сарадњи са Омладином ЈАЗАС Нови Сад, а из потребе да се учине додатни напори за социјалну интеграцију младих из мигрантске популације, који су у том тренутку у великом броју користили услуге прихватно-транзитних центара у околини Суботице, Кикинде и Шида, са локалном популацијом у овим местима.

Концепт се састоји у одласку у руралне, често економски и социјално изоловане заједнице, где млади немају могућност мобилности и отежан им је приступ мерама подршке (које се већински пружају у центру града). Мобилне јединице одлазе на места где се млади налазе и тамо раде са њима, било кроз директан рад на терену или кроз мотивисање и подршку младима да се укључе у већ постојеће активности (нпр. активности омладинског клуба у Омладинском центру ОПЕНС). У конкретном случају Мобилног омладинског клуба, у питању је комби дизајниран да буде привлачан младима, а у којем се преносе сви потребни реквизити, опрема и материјали за рад са младима.

При уласку у локалне заједнице, један од првих корака нам је упостављање поверења, како са самим младима, тако и са осталим члановима заједнице. Ове припремне активности укључују и састанке са релевантним локалним актерима (нпр. месним заједницама, школама, библиотеком, организацијама које раде са истом циљном групом и сл.), ради размене информација, ресурса и развитка односа поверења.

Почетне активности, које су се у нашој пракси показале као успешне, су активности квалитетног провођења слободног времена (спортске, музичке, забавне, такмичарске). Ове активности, поред организовања слободног времена младих, служе и за успостављање поверења и прикупљање више информација о животним контекстима младих, њиховим потребама, правима и баријерама са којима се суочавају.

Неке од заједница у којима радимо су прилично изоловане, са високом стопом криминалне активности и употребом ПАС. Стога, безбедност и сигурност мора бити на првом месту, како младих, тако и омладинских радника/ца. Препорука и стандард рада у оваквим ситуацијама је да се увек ради у пару или више парова. Омладински радници/е и волонтери/ке треба да имају јасне и видљиве ознаке организације за коју раде (то могу бити мајице, прслуци, и сл.), те би било пожељно да сви који спроводе активности учествују претходно и у Обуци о заштити и сигурности деце и младих. Осим тога, волонтери/ке никада не иду на терен без присуства омладинских радника.

Током година, Мобилни омладински клуб запажен је као пример добре праксе на националном и европском нивоу,¹¹ јер паралелно пружа могућност за интеркултурално учење, социјално укључивање, досезање и оснаживање различитих маргинализованих група.

¹¹ Од свог зачетка, Мобилни омладински клуб добио је признање „Хвале вредан НАПОР“ за успостављање најбоље праксе у промоцији и спровођењу програма интеркултуралности и признање „Сећање на Хилду Дајч“ за исказану грађанску одговорност и друштвену свест.

Специфичност Мобилног омладинског клуба је и што његове активности спроводе у партнерству млади и омладински радници/е, те се кроз њега, а у складу са принципима омладинског рада, млади из самих локалних заједница у којима се програм спроводи оснажују и постепено преузимају улоге вршњачких едукатора, лидера и подршке својим вршњацима и комшијама.

4 АКТИВНОСТИ ЗА УЛИЧНИ ОМЛАДИНСКИ РАД

Уколико се одлучите на спровођење програма уличног омладинског рада, пред вама се налази неколико једноставних а занимљивих вежби које ће младима бити забавне, а помажу у подстицању дискусије на одређену тему и развој меких или преносивих вештина код младих. За спровођење оваквих активности потребно вам је врло мало ресурса, а можете користити и ресурсе који су присутни на терену. Неке од ових вежби су активности које бисте користили на било којој радионици, зато вас охрабрујемо да будете маштовити и креативни и покушате да ваше омиљене вежбе пренесте из класичне радионичарске атмосфере у рад на терену.

- **Активности са лоптом**

Опис активности	Улога омладинског радника/це
За активности овог типа потребна вам је 1 лопта (може бити фудбалска, одбојкашка, кошаркашка, у зависности од интересовања младих или расположивих ресурса), евентуално папир и оловка. Користећи 1 лопту, са младима можете подстаћи развој вештина тимског рада, комуникације, лидерства, решавања проблема или чак решавање конфликта. Вежба је врло једноставна: донесете лопту на терен и дате задатак младима да се договоре шта ће играти (који спорт) и да имају право да договоре заједничка правила (нпр. правило је да сваки играч мора	Ваша улога током активности, поред креирања оквира и услова за спровођење вежбе, је да будете пажљив посматрач и да након активности фацилитирате разговор о ситуацијама које су се дешавале током игре. Наравно, ово можете урадити на врло необавезан начин, током паузе између две игре, док се млади одмарају или пију воду. У зависности од тога шта је ваша агенда, припремите питања (нпр. уколико желите да разговарате са младима о комуникацији, поставите питање: „Она акција коју сте имали испред гола је баш била добра, како си знао/ла

<p>да додирне лопту бар једном пре него што се освоји поен; правило да лопта не сме код једног играча да се задржи дуже од 3 секунде, итд.). На почетку вашег рада, будите спремни да млади можда неће осећати слободу да изнесу своје мишљење или неће уопште желети да смишљају нова правила, па припремите неколико правила која им можете предложити или их подстакните на нове изазове – важно је да су млади сагласни са оним што предложите. Правила можете записати на папиру или у телефону, како бисте се увек могли позвати на заједнички договор (ако пишете на папиру, предлог је и да се млади потпишу или оставе неки свој знак, као симбол да су сагласни са правилима која су донели). Можете донети своју лопту, а уколико приметите да млади имају своју, можете предложити и коришћење њихове. Осим тога, предложите да млади одреде 1 особу у групи која ће бити задужена за праћење да ли се правила поштују, некога ко ће бити судија и чије ће одлуке остали морати поштовати (уколико имате паран број младих, то може бити и по 1 особа из сваког тима) – ово су ваши потенцијални лидери у групи или неко у кога остатак групе има поверења. Изглед ове активности варираће од правила које млади усвоје, а да бисте подстакли подједнаку укљученост, можете тражити да свако у групи (или у паровима) предложи по 1 правило игре или предложити да за следећи сусрет поставе себи додатни изазов и осмисле правила која ће им још више отежати игру (нпр. следећи пут нико не сме да говори током игре, али можете да дајете сигнале једни другима рукама, погледима и слично).</p>	<p>да твој друг жели да му додаш лопту у овој ситуацији?"). Међутим, имајте на уму да је улични теренски рад врло флексибилан, и да ће се током вежбе можда догађати ситуације које ће бити важно адресирати након игре (нпр. избије конфликт између играча), те да морате бити припремљени да се носите и са тим ситуацијама. Такође, обратите пажњу на то како вас група доживљава и да ли се ваша улога мења током времена – да ли млади траже од вас да будете судија или неко ко треба да их заштити, да ли вас позивају да се активно укључите у игру, да ли сте ви особа задужена да чува њихове ствари током игре и сл. Ово ће вам открити и колико поверења млади имају у вас и да ли вас доживљавају делом свог окружења и заједнице.</p>
---	---

- **Активности са ластисем или канапом**

Опис активности	Улога омладинског радника/це
<p>Паукова мрежа Ову вежбу можете радити са канапом или ластисем, а за њено извођење биће вам потребни 1 или 2 добровољца. 2 особе треба да промешају канап или ластис тако да помоћу својих руку и ногу направе компликовану</p>	<p>Ваша улога током активности, поред креирања оквира и услова за спровођење вежбе, је да будете пажљив посматрач и да након активности фацилитирате разговор о ситуацијама које су се дешавале током игре. Посебно можете групу вратити на стратегију</p>

<p>мрежу (мрежу можете и сами направити између 2 дрвета, стуба и сл.). Осигурајте да су рупе на мрежи довољно велике да би играч могао да се провуче кроз њих. Задатак је да сви чланови групе пређу са једне стране мреже на другу, не додирујући канап, при чему свака рупа мора бити искоришћена само једном (уколико имате више играча, тек када бар једном буду искоришћене све рупе, преостали играчи могу да их поново користе). Ако неко додирне мрежу, цела група мора да се врати на почетак. Ова вежба помоћи ће вашим младима да размишљају стратешки, комуницирају, раде као тим на решавању проблема и развију поверење и одговорност.</p>	<p>коју су имали, како су до ње дошли, да ли су пажљиво размислили о предностима и ограничењима појединих чланова и добро искористили људске ресурсе које имају у свом тиму.</p>
<p>Квадрат од канапа За ову вежбу потребан вам је 1 канап (или више, у зависности од тога како одлучите да спроведете активност). Завежите крајеве канапа, а затим кажите младима да стану у круг и свако нека ухвати канап негде. Затим треба да затворе очи и покушају да оформе квадрат од канапа. Млади могу да комуницирају вербално, да се довикују, дају једни другима инструкције итд. Оставите им одређено време да испуне задатак, а након тога разговарајте са њима о овом искуству. Како бисте вежбу учинили тежом, можете осмислити и друге варијанте (нпр. само поједини чланови групе могу да говоре, неки могу да отворе очи али не смеју да говоре, нико од младих не сме да говори итд.). Оваква вежба, у зависности од правила, може помоћи младима да развију вештине тимског рада, комуникације, лидерства, решавања проблема. За ову вежбу требаће вам мало више простора, а можете је радити тако да сви млади праве 1 квадрат или (ако имате више канапа), поделите их у неколико мањих група.</p>	<p>Ваш задатак је да пратите на који начин је група комуницирала. Као и увек, са младима кроз разговор урадите рефлексију о томе шта су радили, како су комуницирали итд. Формулишите ваша питања у зависности од правила и онога што се дешавало током вежбе.</p>
<p>Мрежа За ову вежбу требаће вам клупко канапа (неколико комада). Поделите учеснике у неколико мањих група. Свака група добиће клупко канапа, које треба да развуку и од њега направе компликовану мрежу. Затим ротирајте тимове, тако да сваки тим добије мрежу неког другог тима. Сваки тим треба да изабере једну особу, која ће морати да затвори очи и имати</p>	<p>Током вежбе, пратите како група комуницира, како бисте након ње могли да се осврнете на конкретне ситуације. Посебно обратите пажњу да ли су се у тимовима појавили конфликти и не заборавите да и њих адресирате.</p>

<p>задатак да распетља мрежу, уз искључиво вербалне инструкције свог тима. Први тим који распетља мрежу је победио, али вежбу можете радити и док сви тимови не заврше (а можете их и временски ограничити). За већу динамику током вежбе, можете увести правило да се на сваких пар минута мења особа која распетљава мрежу.</p> <p>Ова вежба такође може имати своје варијације (нпр. више особа може распетљавати мрежу).</p>	
--	--

- **Активности без материјала**

Опис активности	Улога омладинског радника/це
<p>Људски чвор</p> <p>Учесници стоје у кругу, једни поред других (рамена им се додирују). Свака особа у кругу треба да испружи руке испред себе, затвори очи и затим полаганим кретањем унапред ухвати руку (шаку) друге особе (обратите пажњу да учесници не држе са обе руке исту особу, већ се држе са 2 различите особе). Када сте сигурни да су се учесници испреплетали и да свако држи некога за руку, дајте им инструкцију да отворе очи и покушају да отпетљају чвор који су направили својим рукама, како би се поново вратили у круг. Током распетљавања не смеју ниједног тренутка пустити руке других особа.</p>	<p>Ваша улога током активности, поред креирања оквира и услова за спровођење вежбе, је да будете пажљив посматрач и да након активности фацитирате разговор о ситуацијама које су се дешавале током игре. У овој вежби важно је да приметите комуникацију, тимски рад и решавање проблема у групи, али такође обратите пажњу и на улоге учесника у групи (ко је лидер, ко је креативац, итд.).</p> <p>Посебно водите рачуна да се током вежбе нико не повреди, као и да су учесници у реду са физичким контактом и близином (може се догодити да са групом покренете и тему личних граница).</p>
<p>Бројање</p> <p>Млади имају задатак да, стојећи у кругу, као група изброје од 1 до одређеног броја (нпр. 20, али у зависности од величине групе можете задати мањи или већи број), али тако да само једна особа може да говори у датом моменту и могу да изговарају само бројеве. Нико не сме да изговори два броја заредом и свако мора да изговори бар један број пре него што играчи крену да се понављају. Уколико две особе у исто време изговоре број, група мора поново да крене од броја 1.</p>	<p>Циљ ове вежбе је да учесници стекну вештине за ефикасну комуникацију, да освесте своју невербалну комуникацију и вежбају концентрацију, тако да би и ваша запажања и каснија рефлексја са групом требала да иде у овом правцу. Међутим, будите флексибилни и спремни да се можда у групи појаве и неке друге теме (нпр. недостатак тимског рада).</p>
<p>Програмирање робота</p> <p>У овој вежби, млади ће глумити роботе и програмере. Поделите их у парове, али имајте на уму да ће им вероватно бити потребно да прво виде пример како вежба изгледа. У паровима, млади треба да изаберу ко ће од</p>	<p>Ваш задатак је да пратите на који начин су млади комуницирали између себе, да ли су инструкције које су добили од програмера биле довољно прецизне и сл.</p>

<p>њих бити робот а ко програмер. Вежба функционише тако што програмер мора дати роботу команде како би испунио одређени задатак који сте осмислили (нпр. пренећеш онај камен поред оног дрвета). Постављају робота на почетну тачку, а затим имају задатак да му дају задатке. Објасните им да програмирање (кодирање) изгледа тако да робот не може само да оде и пренесе камен, већ морају да му задају команде, 'један по један ред кода'. Нпр. прва команда је "иди десет корака", следећа "окрени се на леву страну за 90 степени" и слично. У случају да нису задали добру команду, морају да дају нову којом ће то поправити (нпр. рекли су свом роботу да направи 10 корака али нису му пре тога рекли да мора да се окрене десно). Наравно, циљ сваког пара је да испуни задатак који су добили.</p> <p>За ову вежбу није вам потребан никакав материјал сем онога што имате на терену, мада можете користити неке предмете које млади могу подизати, преносити на друго место, итд.</p>	<p>Такође, ова вежба може бити од користи и ако групу припремате за учешће у даљим обукама у области програмирања.</p>
<p>Палме на ветру</p> <p>Поделите групу у мање групе од 5-6 особа. Свака група треба да формира мањи круг, док 1 особа из групе стоји у средини. Ова особа ствара допушта себи да пада напред-назад, лево-десно, попут палме на ветру. Остали га/је хватају рукама и нежно гурају назад у супротном смеру. У почетку вежба може да тече спорије, док се учесници не опусте, а затим тражите од њих да се убрзају. Током вежбе, сваки члан мање групе би требало бар једном да се нађе у средини. Да бисте повећали утицај вежбе, можете замолити особе у средини да затворе очи.</p>	<p>За ову вежбу је пре свега важно да осигурате физичку безбедност ваших учесника. Дакле, обратите пажњу да стоје у уским круговима, да су разумели шта значи "нежно гурнути" особу. Препорука је да ову вежбу радите када сте сигурни да постоји поверење у групи и да су у реду са тим да их други додирују.</p> <p>Ова вежба, поред разговора о поверењу и тимског рада, такође може да отвори теме телесне аутономије, пристанка и сагласности и личних граница.</p>

5 РЕФЕРЕНЦЕ

Андрашевић. И., и др. (2017). Речник омладинске политике: дефинисање појмова и субјеката омладинске политике у Републици Србији и њихових улога. Кровна организација младих Србије. Београд.

Ђукић, М., Павловић, Д. (2020). Истраживање о потребама актера за спровођење интегрисаних услуга за запошљивост младих са фокусом на 4.0 индустријску револуцију. Центар за омладински рад. Нови Сад.

Закон о младима, "Службени гласник РС", бр. 50/2011 и 116/2022 – др. закон

Калаба, В. (2008). Како разумети омладински рад у заједници. Forum Syd Balkans Programme. Београд.

Калаба, В., и др. (2021). Приручник за досезање и активацију теже запошљивих младих лица (НЕЕТ младих) кроз омладински рад. Центар за омладински рад. Нови Сад.

Републички завод за статистику. [Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености](#). Приступљено 31.05.2023.

НОВИ САД, 2023.